

MEMORIA REVISTEI „TEATRUL”

Daria DIMIU

Mărturi(sir)i

Respectat locaș de cultură, depozitar al unor neprețuite documente literare și al unor obiecte care au aparținut scriitorilor, Muzeul Național al Literaturii Române posedă o tradiție în a-și concentra activitățile editoriale, expoziționale și de cercetare pe menținerea în atenția contemporanilor a valorilor perene ale literaturii noastre. Revista *Manuscriptum* (fondată de Perpessicius în 1970) cuprindea studii, valorifica inedite ori variante ale unor cunoscute lucrări publicate. Cu începere din 1975, ziua de 13 a fiecărei luni a devenit pentru cei interesați prilej de celebrare a câte unui ilustru înaintaș.

În volumul *13 rotonde 13* (1976) cuprinzând selecții din rotondele primilor 5 ani (1970–1975), Marin Sorescu spune cu hazul și profunzimea-i inconfundabile: „Rotonda 13 a venit să facă dintr-un număr cu ghinion un noroc al literaturii române”. Alexandru Philippide reperase încă de pe atunci caracterul „festiv și amical” al acestor întruniri. În *Prefața la Alte rotonde 13* (1981), Edgar Papu definește succint menirea acestor manifestări: „pe lângă mărturiile scrise și cele cu caracter vizual, iconografic, mai există și altele raportate la clasicii noștri, și care poate s-ar pierde definitiv fără acest prilej de a fi notate și selectate”.

Foto: Florin Biolan

La sfârșitul anului 2009, MNLR a decis să includă, în cadrul celebrelor *Rotonde 13*, întâlniri dedicate unor importante reviste culturale, cărora să le dezbată trecutul, prezentul și viitorul. Prima astfel de acțiune s-a centrat pe revista *Teatrul* (organizatori: Ion Cristescu și Gabriela Mareș). Alegere cum nu se poate mai fericită, întrucât nașterea și primii ani de viață ai celui mai longeviv și mai respectat periodic din țară destinat artei dramatice se leagă de Camil Petrescu – personalitate de prim rang a beletristicii, dramaturgiei românești și esteticii noastre teatrale. Luni, 14 decembrie 2009, de la ora 16.00, redactori și colaboratori de ieri și de azi ai revistei s-au referit la trecut, la continua luptă pentru afirmarea și existența unor reale valori intelectuale, într-un climat în care depășirea planului la hectar – socotit incomparabil mai prețios – invadează chiar și coloanele cu profil teoretic specializat. Prezent în sală, Emil Boroghină a amintit chiar de un articol de prin anii '60 despre rolul studenților actori în... agricultură!

Parcursul și pulsul scenic reprezentând de demult o certă zonă de interes în spațiul românesc, cea dintâi publicație cu titlul *Teatrul. Fôia belletristica și literaria* apare săptămânal la Iași încă din 1864 (doar patru numere, însă), sub conducerea lui I.C. Fundescu. Ea susține necesitatea creării unui repertoriu național, conține recenzii sau doar semnalări de noutăți editoriale, poezii, iar cronică teatrală vizează spectacole de la București, Craiova, Botoșani, Roman și Cernăuți. Încă înainte de Primul Război Mondial, în România a existat singurul cotidian de teatru din Europa: la inițiativa lui A. Davila și sub conducerea lui N.D. Cocea, *Rampa* a văzut lumina tiparului în 1911, și a adunat cronici, interviuri, informații, caricaturi legate de lumea teatrului și a... sportului. A dispărut odată cu alte importante publicații, în 1947. Tot cu titlul *Teatrul*, în 1923, apare pentru scurt timp în Capitală, în condiții grafice foarte

Cristina MODREANU, Ludmila PATLANJOGLU, Emil BOROCHINĂ

elegante și conținând articole de ținută, o revistă sub conducerea lui Soare Z. Soare. Semnează în ea Soare Z. Soare, Karlheinz Martin, N. Davidescu, Ion Marin Sadoveanu, Scarlat Froda, V. Eftimiu ș.a.

Aflată în preajma autorului *Jocului ielelor* în perioada 1953–1955, Florica Ichim a fost martoră la „zbucliumul lui pentru crearea unei reviste specializate”. Materializarea acestei lăudabile și binevenite dorințe a fost favorizată de vremelnicul context politic internațional, căci evenimentele din 1955 generaseră un relativ dezgheț și în alte țări socialiste.

Apare lunar din aprilie 1956; din colegiul inițial de redacție fac parte, în calitate de președinte, inițiatorul revistei, Camil Petrescu, redactor-șef, Horia Deleanu (1956–1968), Radu Popescu (1969–1973), redactori-șefi adjuncți Florin Tornea și Theodor Mănescu.

Prin componența sumarului, revista încerca să acopere, în linii mari, toate etapele procesului de creație teatrală. În primele numere ne rețin atenția Camil Petrescu: *Obiectivitate–obiectivism* (1/1956), Tudor Vianu: *Shakespeare și antropologia Renașterii* (idem), Tudor Arghezi: *Bilete de papagal: Precizări* (4/1956), Horia Lovinescu, Ion Marin Sadoveanu, Șt. Aug. Doinaș etc.

În primăvara lui 1956, *Contemporanul* generase o aprinsă dezbatere odată cu apariția articolului *Regia de teatru, o problemă*, scris de Val Mugur (9 martie 1956). Pe baza problemelor stagiunii precedente, semnatarul milita pentru îndrăzneală și stil în spectacol. Regizori din generații diferite participă cu înflăcărare la această adevărată luptă a ideilor. Ecouri derivate ajung, în mod firesc, și în paginile nou ivitei reviste de specialitate, luările de poziție *Reteatralizarea teatrului* de Radu Stanca (*Teatrul*, 4/1956) și *Teatralizarea picturii de teatru* de Liviu Ciulei (2/1956) fiind frecvent citate în legătură cu mișcarea de reteatralizare.

Anca MOCANU, Ioan CRISTESCU, Alice GEORGESCU

Dintre rubricile de început menționăm: „Semnal“, „Teatru vă invită“, „Cronica dramatică“, „Interferențe“, „Polemici“, „Puncte de suspensie“, „Cenacluri“, „Tribuna creatorului“, „Calendar“. Semnatarii – colaboratori sau angajați – erau selectați dintre oamenii cu pregătire în domeniu. Sediul de atunci al redacției se afla pe str. Constantin Mille, vizavi de actualul Teatru Mic. Ion Cazaban, devenit în 1959 colaborator al revistei, a descris cu emoție aspectul redacției: două încăperi strâmte, situate la etaj, străjuite de un masiv grilaj de fier. Rememorându-și cea dintâi experiență la redacție, Alice Georgescu pomenea imaginea unui Radu Popescu, cufundat în fotoliul lui roșu și declanșând neîntrerupt păcănitul pixului...

Emil Boroghină a subliniat importanța publicării de piese. Instituit pentru a încuraja creația originală românească și a da gir unor lucrări contemporane, Premiul revistei a revenit lui D.R. Popescu pentru *Acești îngeri triști* (1970), și lui Aurel Baranga, pentru *Interesul general* (1971). Ca fapt anecdotic – dar de importanță istorică pentru evoluția spectacolelor în România –, Emil Boroghină a povestit cum, student fiind, primise misiunea de a depista în arhiva redacției vreun recent text dramatic autohton (publicat au ba) în acord cu preocupările și cerințele politice la zi. Din sumedenia de piese parcurse, una singură i s-a părut interesantă din punct de vedere teatral, dar nu avea nicio legătură cu sarcina inițială: era *Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită* de Bertolt Brecht, pe care Florin Tornea tocmai o terminase de tradus și o lăsase pe birou. Piesa a ocazionat un spectacol de referință la Casandra și un magnific debut actoricesc: Ștefan Iordache.

Dintre semnatarii ultimei perioade se cuvin amintiți: Mira Iosif, Victor Parhon, Ileana Popovici, Ana Maria Narti, Virgil Munteanu, George Banu, Florian Potra, Mircea Alexandrescu ș.a. Au fost menționați, cu bune și cu rele, redactorii-șefi.

Emil BOROGHINĂ, Mircea M. IONESCU, Mircea CHIȚULESCU

Unul dintre cei mai temuți cronicari de teatru, posedând „un condei deosebit de ascuțit”, Radu Popescu, deși redactor-șef la *Teatrul*, scria în *România liberă*; dar nu se opunea publicării în paginile revistei a unei păreri contrare. Numit la conducerea revistei după ce își făcuse un nume cu *Suplimentul „Scânteii Tineretului”* (implicit cu gazeta galelor de la Costinești), Ion Cristoiu a încercat să insufle un nerv publicistic mai alert periodicului. Meritul tuturor a fost scoaterea în față a valorilor și strecurarea printre vicisitudinile vremii/perioadele nefaste.

Secțiunile erau clar delimitate: pentru partea introductivă – „Evenimentele politice la zi” – erau îndeobște contactați diverși secretari de partid sau responsabili cu propaganda. Urmău un amplu articol teoretic sau vreun interviu de interes, „Prin teatrele din țară”, „Meridian”; în 1976, se introduce rubrica „Critica de teatru și orientarea creației”... Traectoria studenților la regie sau a tinerilor profesioniști în ascensiune era urmărită cu atenție. Rubrica „Actorii astăzi”, deținută de Maria Marin, era dedicată rolurilor în pregătire. În contextul epocii, când relațiile cu străinătatea erau privite cu maximă mefiență de către „organele de stat” și călătoriile practic imposibile, secțiunea externă era de obicei încredințată celui care, prin natura ocupației (secretă, însă de toți cunoscută!), beneficia de încrederea acelorși „organe”.

Referindu-se la perioada respectivă, Adriana Grand a precizat: „Timpul pune așa, o patină romantică asupra trecutului. [...] Practicienii de teatru aveau un real dialog cu critica de teatru”.

Alice Georgescu amintește că apariția revistei *Teatrul* s-a oprit la X/1989. În cadrul legislativ al democrației timpurii, translația dintre *Teatrul* și *Teatrul azi* s-a făcut prin desființarea vechii instituții și reluarea activității 24 de ore mai târziu sub o nouă titulatură. Noua venită în galeria publicistică reprezenta, în fond, o renaștere, într-o

Foto: Florin Biotan

formulă epurată la nivelul colectivului și al conținutului deopotrivă. Redactor-șef: Dumitru Solomon. De asemenea, sentimentul general de eliberare a impus ca firească schimbarea în configurația sumarului. În cazul unor opinii diametral opuse referitoare la un spectacol exista varianta nostimă și novatoare a cronicii duble, grafic prezentată în alb și negru. Spre sfârșitul mileniului, a apărut rubrica „Generația 2000”, plasată spre finalul revistei, la care colaborau studenți de la Teatologie.

Debandada financiară caracteristică primului deceniu postrevoluționar periclitând subzistența publicațiilor culturale, revista a suferit încă o prefacere, trecând – sub numele de *Scena* – prin experiența patronajului privat, ca parte a trustului MediaPro. Dar publicul-țintă fiind restrâns, n-a supraviețuit mult timp resorturilor economiei de piață emergente.

Pentru o scurtă perioadă de timp însă, a existat iarăși *Teatrul*, căci, printr-o bizară hotărâre de guvern, sediul acesteia fusese stabilit la o adresă devenită neconcordantă cu realitatea.

În prezența unui select grup de prieteni, discuțiile s-au derulat pe fundalul cald și documentar totodată al unei minixpoziții de fotografii de spectacol semnate Florin Biolan. „O conversație într-un salon are un sens când sunt 2–3 persoane care se cunosc perfect. Dacă vine un străin, atunci se pierde din concret, căci, cu cât este mai întinsă asistența, cu atât caracterul de confidență se pierde”, după cum opinase Camil Petrescu într-o conferință apărută prin anii '70 în *Manuscriptum*.

Față de o posibilă definiție – riguroasă, dar seacă – de dicționar tematic, întretăiate, emoționa(n)te, cu accente lucide ori nostalgice, mărturi(sir)ile oamenilor de teatru atrași de manifestarea de pe 14 decembrie 2009 au trasat portretul viu al unei publicații care, prin semnificația ei, prin înalta ținută intelectuală a semnatărilor și prin calitatea succesorilor în domeniul publicisticii de specialitate își transcende cu mult epoca.

